

ULUSLARARASI
BEDİÜZZAMAN SEMPOZYUMU

— V —

**Rîsale-i Nur'a Göre
Kur'ân'ın İnsana Bakışı**

24-26 Eylül 2000 - İstanbul - TÜRKİYE

ISBN: 975-8719-04-1

**Said Nursi, İmam Gazali ve Şah Velîyullah'a Göre Kur'ân'da Nübüvvet
Müessesesi**

Prof. Dr. Yousuf Dadoo*

**ÜÇ SÜNNİ ALİME GÖRE PEYGAMBERLİK KURUMU:
BEDİÜZZAMAN SAİD NURSİ, İMAM GAZALİ, ŞAH VELİYYULLAH**

Bediüzzaman Said Nursi'nin, Kur'an ışığında peygamberlik kurumu hakkındaki görüşleri bu tebliğin esasını teşkil etmektedir. Buna ilave olarak, Said Nursi tarafından da bu konuyla bağlantılı olarak kullanılan Hadis ve Sîret literatüründen derlenmiş bilgiler sunulacaktır. Aynı zamanda bu tebliğ, Bediüzzaman ile diğer iki alimin konu hakkında birleştikleri veya ters düştükleri görüşleri de içermektedir.

Bu müzakerenin ontolojik^a açıdan mercek altına alacağı hususlar şunlardır: Peygamberliğin konumu, mucizeler, günahsızlık (ismet), peygamberlerin öğretileri ve uygulamaları ve şefaet. Epistemolojik^b hususlar peygamberlerin faaliyet alanları hakkındaki özel bilgileri, felsefeyle olan farklılıkları, peygamberliğin genel görünümü ve mistik bilgiye kıyasla peygamberliğin sahip olduğu üstünlük konularını içermektedir.

Biz öncelikle peygamberliğin ontolojisine değineceğiz.

PEYGAMBERLİĞİN ONTOLOJİSİ

* Prof. Dr. Yousuf Dadoo, Güney Afrika Üniversitesi Öğretim Üyesi-GÜNEY AFRİKA

^a Ontoloji (Yunanca ontologio: Varlık bilim) Varlık felsefesi olarak da bilinir, bir bütün olarak varlığı ete alan ve var olanların en temel niteliklerini inceleyen felsefe dalı.

^b Epistemoloji, ontolojik olarak algılanan varlıkların kavramsal açıklamalarını yapan felsefe dalıdır. Kısaca bilgi felsefesi de denir.

a) Peygamberliğin konumu.

İki hususu içerir: “Ulûhiyet, Risaletsiz olamaz...”¹ Uluhiyetin mükemmelliği, bir takım İlâhî talimatlar doğrultusunda, iki yönlü olarak hareket eden peygamberlerin gönderilmesiyle kendisini gösterir. Öncelikle peygamber, “ubudiyet-i külliye cihetiyle kesret tabakatının dergâh-ı İlâhiye elçisi olduğu gibi”, ikinci cihetten “kurbiyet ve risalet cihetiyle dergâh-ı İlâhînin kesret tabakatının memurudur”.² Bu ifadelerden hareketle Said Nursi'nin, Rahman, Rahim, Âdil, Hâlık gibi İlâhî isim ve sıfatların maddî varlıklardaki yansımalarından hareketle mantikî bir neticeye ulaşma yolunu tercih ettiği söylenebilir.

Aynı zamanda, “Nev-i beşerde Nübüvvet, beşerdeki hayır ve kemâlâtın fezlesi ve esasıdır...Hak ve hakikat, Nübüvvet içindedir ve Nebîler elindedir”.³ İmam Gazali'ye göre peygamber, hasta kalpleri iyileştiren bir hekimdir.⁴

Peygamberlik, İlâhî isim ve sıfatların, insanoğlu içinden seçilmiş bir şahsın üzerine doğrudan yansımalarıdır. Veliler için bu yansıma dolaylıdır ve kalpleri vasıtasıyla gerçekleşir. Velâyet, insanların çalışarak elde edebilecekleri bir makamdır.⁵ “Velâyet, kurbiyet merâtibinde sülûktür; çok merâtibin tayyına ve bir derece zamana muhtaçtır. Nur-u âzam olan risalet ise, akrebiyet-i İlâhiyenin inkişâfı sırrına bakar ki, bir ân-ı seyyâle kâfidir.”⁶

Şah Velîyullah, bir peygamberin konumunu ve tarifini şöyle ifade eder: Bir şahıs kendisinin İlâhî irade tarafından insanlara bir rehber olarak gönderildiğini ve Allah'ın emirlerini aktarmak ve bu emirlere insanların tamamıyla teslim olmalarını sağlamak için görevlendirildiğini insanlara beyan eder. Aynı zamanda bu tavırda o kişinin Mele-i A'lâ üyeleri arasında olduğunun (Mele-i A'lâ; seçkin meleklerin, dünyadan geçmiş peygamberlerin ve diğer kâmil insanların ruhlarının bulunduğu yüce bir manevî makamdır) ve başka hiçbir kimsenin emrine boyun eğmeksizin sadece İlâhî rızayla sürekli bağlantı halinde bulunduğunun tasdiki vardır. Fert olarak ele alındığında bu özellikleri taşıyan bir şahıs, Nebidir. Büyük bir topluluk içinde gelip de, bu temel göreve ilave olarak o topluluğu insanlık için bir model yapma vazifesini yüklenmiş olabilir. Böyle bir peygambere Resul denir.

Bir peygamber, fizikî yapısı ve fitrî tabiatıyla hep dengeli olmayı tercih eder. Güzel davranışları ve getirdiği dinin gereklerini uygulamaya koymada güzel bir örnektir ve bu hususta büyük azim sahibidir. İnsanlara adaletle muamele eder. İdarecilik vasfına sahiptir ve insanlara daha fazla yararlı olma arzusunu taşır. Konuşmalarında, görünümünde ve tavırlarında ahiret alemine olan eğilimi çok

¹ Bediüzzaman Said Nursi 1992, “Onuncu Söz: İkinci İşaret”. The Words (Tercüme: Şükran Vahide). İstanbul: Sözler Neşriyat, s. 73.

² Said Nursi, The Words, s. 72-78.

³ Said Nursi 1995, “Onyedinci Lem'a”, Flashes (Tercüme: Şükran Vahide). İstanbul: Sözler Neşriyat, s. 174.

⁴ İmam Gazali 1976, El-Munkizu'd-Dalâl. İstanbul: Hüseyin Hilmi, s. 39.

⁵ Said Nursi, “Otuzbirinci Söz”. The Words, s. 586.

⁶ Said Nursi, “Otuzbirinci Söz”. The Words, s. 586.

aşikardır. Bu âlem kendisini daha da güçlendirir ve en sade ruhanî ibadetlerindeki performansıyla bu gücünü sergiler.⁷

Şimdi bu ideal tavrın etkisine dair Said Nursi'nin eserlerinden bir örnek verelim: "Sohbet-i Nebeviye ne derece bir iksir-i nuranî olduğu bununla anlaşılır ki: Bir bedevî adam kızını sağ olarak defnedecek bir kasâvet-i vahşiyânede bulunduğu halde, gelip bir saat sohbet-i nebeviyeye müşerref olur, daha karıncaya ayağını basamaz derecede bir şefkat-i rahîmâneyi kesbederdi."⁸

b) Mucize

Mucizelerin konumu ve fonksiyonu, Said Nursi tarafından şöyle tanımlanmıştır: "O mucizat, heyet-i mecmuasıyla, dâvâ-yı nübüvvetin vukuu kadar vücutları kat'îdir...Mucize, Hâlık-ı Kâinat tarafından, onun dâvâsına bir tasdiktir, *sadakte* hükmüne geçer..."⁹ Buna ilave olarak Said Nursi, Kur'an'a göre farklı peygamberlerin gösterdikleri mucizelerin, isyankar insanların helâketlerinden önce gösterildiğini ifade eder. Buradan hareketle peygamberlerin mucizeleri en son çare olarak izhar ettikleri söylenebilir.

Şah Veliyyullah bu mucizeleri peygamberliğin temellerine dışarıdan ilave edilen bir özellik olarak açıklar. Mucizeler şu iki sebeple vuku bulmuştur:

1. Peygamber, insanların dualarının İlâhî kabule mazhar olması açısından pozitif bir anlam yüklediğinde. Örneğin peygamberin yaptığı bir duanın neticesi olarak ortaya çıkan mucizeyle, kullanılan eşyaların sağladığı fayda ve yarar gözle görülür şekilde artmıştır.

2. Mucizeler İlâhî iradenin icrası için bir vesile hükmündedir. Bu yolla kötü ve isyankar insanların üzerine gelen felaketler karşısında faziletli ve imanlı insanların bu felaketlerden nasıl kurtuldukları da ortaya konulmuş olur. Düşmanların yok edilmesiyle imanlı insanlara bir nevi yardım sağlanmış olur.¹⁰

Çok ciddi gözlem yapıldığında, Şah Veliyyullah'ın, mucizenin normal olayların çok dışında bir hadise olduğuna dair ileri sürdüğü açıklamalarıyla diğer iki alimden farklı olduğu görülecektir. Şöyle der:

"Bilmelisin ki Allah, kainata koyduğu kanunları istediği zaman değiştirebileceğini mucizeyle gösterir. O, doğal olayların sıralamasında kendisini gösteren âdet çerçevesi ve kalıbı olmaksızın istediği icraatı yapar."¹¹

c) Günahsızlık (ismet)

Şah Veliyyullah bu vaktıyı üç aşamada değerlendirir:

⁷ Şah Veliyyullah, Hucoetullahi'l-Bâliğa, Beyrut: Dar'ul-Ma'rite, C. 1, s. 84.

⁸ Said Nursi, "Yirmiyedinci Söz". The Words, s. 505.

⁹ Said Nursi 1994. "Mucizat-ı Ahmediye". The Letters (Tercüme: Şükran Vahide). İstanbul: Sözler Neşriyat, s. 249.

¹⁰ Şah Veliyyullah, Huccetü'lâhi'l-Baliğa, C.1, s. 85.

¹¹ Şah Veliyyullah, Te'vilü'l-Ahâds, Beyrut: Raur71-Ma'rite, s. 8.

1. Bir peygamber diğer insanlar gibi, İlahî sınırları tecavüz etmeye yönelecek temel arzu ve isteklerle donatılmışlardır.

2. Güzellik ve çirkinliğin bütün özellikleri ve ayrıntıları Allah'ın indinde âşikardır.

3. Allah, bir peygamber ile o peygamberin yapabileceği herhangi bir kötü arzunun arasına müdahale eder.¹²

d) Peygamberlerin öğretileri ve uygulamaları

Şu ayrıntılar önemlidir:

1. Her peygamberin öğretisi, insanın tabii yapısıyla (fitrat) uyum içinde olmalıdır. Buradan hareketle insanların sahip oldukları iman esaslarını ve âdetlerini belirlemeye başlar. Ruhların nezaketine uygun olan şeyleri uygun bulur ve benimser. Bunun dışındakileri de reddeder.¹³

2. Peygamber, insanların aklî seviyelerinin üzerindeki konuları aktarmazlar. Bu sebeptendir ki, Allah'ın nasıl olduğuna dair mülhazazalar öne sürmezler.

3. İnsanlara anlayış seviyelerine göre hitap ederler.

4. Ruhu arındırma ve insanlara rehberlikte bulunmakla bağlantılı olmayan problemleri ele almazlar. İklim olaylarını tartışma gibi. Bununla birlikte insanların dikkatlerini Allah'a yöneltebilmek için talî kategoriler müzakere edilmiştir.¹⁴

e) Şefaât.

Peygamberlik göreviyle ilgili temel meselelerden birisi şefaattir. Bunun manası, Hayy-ı Kayyûm olan Allah'ın sıfatlarının bu şekilde tezahür etmesidir ki, amel defterine kaydedilen kötü amellerin silinmesi kastedilir. Her peygambere sahip olduğu kemalât ve Allah'a yakınlık ölçüsünde şefaât etme yetkisi verilmiştir. İnsanların, peygamber şefaatine nail olabilmeleri ise o peygambere yakınlık seviyesine bağlıdır. "Bizim peygamberimiz, mü'minler için bir şefaâtçi olma misyonundaki temel maksadı realize etmiş ve kıyamet gününde çok özel bir rahmet tecellisi olarak araç olma görevini üstlenmiştir. Buradan hareketle O (a.s.m.), böyle bir günde çok önemli bir senedi elinde bulundurmaktadır."¹⁵

Şimdi, peygamberlerle ilgili epistemolojik konuları tartışmaya geçelim.

PEYGAMBERLİĞİN EPİSTEMOLOJİSİ

a) Metafizik alan

¹² Şah Velîyyullah, Huccetullahî'l-Balîğa, C. 1, s. 85.

¹³ Şah Velîyyullah, Te'vilü'l-Ahâdis, s. 76.

¹⁴ Şah Velîyyullah, Huccetullahî'l-Balîğa, C. 1, s. 86.

¹⁵ Şah Velîyyullah, Huccetullahî'l-Balîğa, C. 1, s. 75.

Said Nursî empisizm ve spekülasyon sınırlarını aşan bir tarzda, peygamberlikle ilişkili ontoloji ve epistemoloji üzerinde ısrarla durmuştur.

Kur'an, Mi'raclı ilgili akla hayret veren peygamber tecrübelerini şöyle ifade eder:

"Peygamberin gözü kaymadı, sapmadı, şaşmadı da." (Necm Suresi, 17.)

Bu konunun dünyevî insanlar tarafından ne kadar anlaşılabilir olduğu şu ifadelerle ölçülebilir:

"Benim gözlerim uyur, ama kalbim uyumaz." (Buharî, Teheccüd; 16.)¹⁶

Diğer yandan Kur'an, insanların sınırlı bilgileriyle bir takım hakikatlere şüpheyle yaklaşip inkar ettiklerini şöyle ifade eder:

"Bilakis onlar, hakkında etraflı bir bilgi edinmeden ve henüz yorumuna tam vakıf olmadan bu Kur'an'ı çabucak yalanladılar. Kendilerinden öncekiler de böyle yalan saymışlardı. Bak ve zalimlerin sonunun nasıl olduğunu anla."¹⁷

İmam Gazali, görünmeyenleri gözlemleyebilen bir başka tür gözün açılmasıyla bağlantılı bir başka idrak seviyesinin varlığından bahseder. Aklın idrakten mahrum kaldığı istikbale dair olaylar ve diğer hadiseler bunlar arasındadır ve bu da peygamberliğin alanıdır.

Peygamberlikle ilgili meydana gelen şüphe, onun olabilirliği, gerçekleşebilirliği veya özel bir kişi tarafından elde edilebiliyor oluşuyla bağlantılıdır. Kimya ve astronomi gibi farklı dünyevî ilimlerin varlığı, insanın idrak seviyesinin ötesindeki buluşlarda İlahî ilhamın ne derece rol oynadığını gösterir. Bu ise peygamberliğin manasıdır. Aynı zamanda bizler insanlığın gelecekle ilgili rüyalarını gerçekleştirme tecrübelerinin bazan çok aşikar, bazan sembolik olarak gerçekleşmesini bu doğrultuda ele alabiliriz. Halbuki insan aklının bu buluşların içyüzünü anlamada doğrudan bir rolü yoktur.

Peygamberlik, ancak mistisizm tarafından oluşturulmuş bir anlayış üzerine kurulu bir imanla değerlendirilebilir. Bu noktada üç hayati strateji vardır:

- 1) Kur'an ve Sünnet üzerinde derinlemesine bir çalışma.
- 2) İbadetlere sıkı bağlılık.
- 3) Kalbi arındırma.

Buradan hareketle insan aklı, peygamberlikle ilgili mümkün olan vakıaları kavramadaki kabiliyetsizliğine rağmen, bu gerçekleri kabul etme ve peygamberlik gerçeklerini tasdik etmede ihtiyatlı davranır.¹⁸

b) Felsefeyle arasındaki farklılık

¹⁶ Said Nursî, "24. Söz": The Words, S. 359-360.

¹⁷ Yunus Suresi, 39.

¹⁸ İmam Gazali, El-Munkizü mine'd-Dalâl, s. 35-39.

Peygamberlik, İlâhî vahdeti kabul eder; hakikat ve gerçeğe bu açıdan bakar. Fakat felsefe ve tabii ilimler bu kavramlarla taban tabana zıt bir perspektiften yaklaşır. Said Nursi bu konuyu gayet keskin ve belîğ bir şekilde şöyle yorumlar:

*"Ehl-i felsefenin en büyük bir maksadı, ehl-i usulü'd-din ve ulema-i ilm-i kelâmın makasadı içinde görünmeyecek bir derecede küçük ve ehemmiyetsizdir. İşte onun içindir ki, mevcudatın tafsili mahiyetinde ve ince ahvallerinde ehl-i hikmet çok ileri gitmişler. Fakat hakiki hikmet olan ulûm-u âliye-i İlâhiye ve uhreviyede o kadar geridirlere ki, en basit bir mü'minden daha geridirlere."*¹⁹

Bu iki açığa ait herhangi bir problemin dikkatlice incelenmesi, belki de eşit geçerliliğe sahip farklı gerçekleri mahsul verecektir. Bununla birlikte, bilimsel gerçekler sahip oldukları geçerliliğe rağmen çoğu zaman miyoptiktirler. Örneğin, bilim adamı dünyayı güneş sisteminin bir üyesi, galaksiyle mukayese edilebilir bir zerre olarak kabul eder. Fakat ehl-i Kur'an nazarıyla bakıldığı zaman, insanoğlunun beşik ve meskeni olan zemin, semâya nisbeten küçüklüğüyle ve hakâretiyle beraber, mânen ve san'aten bütün kainatın kalbi, merkezi; bütün mucizât-ı san'atının meşheri, sergisidir...²⁰

Peygamberlik ve felsefe temelde birbirlerine zıt doğrultulara sahiptirler. Nadiren de olsa felsefe bazı durumlarda dine teslim olduğunda insanlar mamur hale gelmiştir. Bunun gerçekleşmemesi halinde ise, fazilet ve erdem peygamberlikten gerekli desteği alamaz ve felsefe tamamen kötülükle yüklü bir hale gelir. Bu durumda onun entelektüel (akla dayalı) ürünleri ateizm, materyalizm ve tabiatperestlik olur. İhtirasın gücü, siyasî istibdadı ürün verir. Hayvanî iştah ve istek alanında ilâheleri, putları ve ulûhiyet davasını güdenleri ortaya çıkarır.

Peygamberliğin tabiatıyla ilgili verilen bu adresleri bir araya getirecek olursak, Nursi'nin felsefe hakkındaki görüşlerinin, belirtilen iki kavramın birbirine zıt fonksiyonlar üstlendiği üzerinde yoğunlaştığı sonucuna ulaşabiliriz.

PEYGAMBERLİĞİN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Peygamberlik öğretisi, kişisel planda bağlılık ve bütün otoriteyi yüce bir varlığa verme esası üzerine kuruludur. Kendi şeref ve varlığını, varlığı ve yaratıcılığı sermedî olan yüce bir varlığa teslim eder. Kendi varlığındaki fanilik ve geçiciliği dikkate alır. Çünkü insanın, *"hakikati zilliyedir; yani hak ve vacip bir hakikatin cilvesini taşıyan mümkün ve miskin bir zıldır."*²¹

Bu görüşlerin şu etkileri farkedilebilir mahiyettedir:

a) Kural: "Allah'ın ahlakıyla ahlaklanın". Bu ifade, "İlâhî ahlakla şekillen" manasında anlaşılır. Tevazu, İlâhî huzurda en esassı değer halindedir. Fakat felsefeciler bu kuralı, "Vacibü'l-Vücuda benzemeye çalışınız" manasında yorum-

¹⁹ Said Nursi, "24. Söz". The Words, s. 360.

²⁰ Said Nursi, "24. Söz". The Words, s. 360.

²¹ Said Nursi, "30. Söz, 1. Maksat". The Words, s. 562.

lamışlardır. Bu çizgiyi takip eden insanlar ise, dik kafalı hale gelmişlerdir. Böylelikle, bu anlayışın tamamen ters etkileri kendini göstermiştir.

b) Peygamberlik toplumda cömertlik, karşılıklı merhamet ve yardımlaşma esaslarına dayalı kollektivist bir ruh oluşturur.

c) Nübüvvetin ortaya koyduğu esaslardan birisi, "her 'bir'liği bulunan yalnız 'bir'den sudûr eder; madem herşeyde ve bütün eşyada bir birlik var, demek bir tek Zât'ın icadıdır" şeklindeki tevhid inancını ortaya koyan bir düsturdur. Felsefe ise, "birden ancak 'bir' sudûr eder", yani "bir zâttan bizzat birtek sudûr edebilir. Sair şeyler vasıtalar vasıtasıyla ondan sudûr eder" diyerek, Allah'ı âciz ve vasıtalara muhtaç görmüşlerdir.

d) Nübüvvetin ortaya koyduğu en önemli bir diğer düstura göre, herşeyin, her canlının neticesi ve hikmeti, kendine ait bir ise, Sâniine ait neticeleri ve hikmetleri binlerdir. Felsefe ise, her bir canlının neticesinin sadece kendisine baktığını söyler.²²

MİSTİK BİLGİYE KARŞI ÜSTÜNLÜĞÜ

Mistik yollarla elde edilen bilgi, nübüvvet yoluyla elde edilen bilgiye oranla eksiktir. Çünkü ikincisi doğrudan doğruya Kur'an'dan kazanılmıştır. Peygamberlik, asla değişmez İlâhî varlığı tasdik ederken kainatı ademe mahkum etmez. Bunun yerine kainatın belli bir amacı olduğunu gösterir ve Allah'ın isimlerinin yansıdığı bir ayna olarak kabul eder.²³

SONUÇ

Yukarıda ayrıntılı olarak yer verildiği gibi, peygamberliğin geniş alanı ontolojik ve epistemolojik seviyelerde üç sünî alimin görüşleri değerlendirilmiştir. Bu alimler; Bediüzzaman Said Nursi, İmam Gazali ve Şah Veliyyullah'tır. Bu alimlerin genel görüşlerini bir özet halinde sunarak bu müzakeremize son vereceğiz.

İmam Gazali'nin eserlerinde bu mesele diğerlerinden daha fazla incelenmiştir. Bununla birlikte, üzerinde tartışabileceğimiz miktarda peygamberliğin metafizik alanıyla ilgili görüş bulabiliriz. Şah Veliyyullah'ın yaklaşımı, peygamberliğin konumu ve mucizelerle ilgili felsefî ve mistik bir takım zorlamaları taşımaktadır. Peygamberlerin günahsızlığıyla ilgili en geniş bakış açısı ise Said Nursi'ye aittir. İmam-ı Gazali ve Şah Veliyyullah, peygamberlikle ilgili değerlendirmelerinde genellikle Said Nursi'den daha fazla felsefî terimler kullanmışlardır. Bunun sebebini şöyle aktarabiliriz;

İmam-ı Gazali, 1091 ile 1096 yılları arasında ve tekrar 1106 yılında Bağdat'taki Nizamiye Üniversitesi'nde öğrenim görmüş bir entellektüeldi. O dönemde

²² Said Nursi, "30. Söz, 1. Maksat". The Words, s. 562-565.

²³ Said Nursi, "26. Mektup". Letters, s. 388.

başgöstereen felsefî dogmaların meydan okumasına karşı cevaplar verdi. Maksudını en ikna edici bir tarzda ortaya koyabilmek için, felsefecilere dair kritiklerini entelektüel bir stille yapması gerekiyordu. Mistisizmi değerlendirirken dile getirdiği, "teorik sorgulamanın hazzını terketmeksizin, vecd halindeki lezzeti tadabilen bir kişinin aklı binasını inşa etme"²⁴ ifadesi bunu yansıtır.²⁵

Şah Veliyyullah (1703-1762) eserlerini, Müslümanlar'ın büyük güç kaybına uğradığı, aslından uzaklaştığı ve Hindistan'ın büyük çaplı politik ve sosyal çalkantılar yaşadığı bir dönemde kaleme aldı. Hindular, Sihler ve Avrupalılar'ın kurdukları bölgesel otonomilere bağlı durumdaydılar. Tembellik ve sosyal bozulmalar yüzünden Müslümanlar, ekonomik şartlar açısından da çok kötü durumdaydılar. Bunlarında ötesinde, kendi aralarında, özellikle Şîf ve Sünnî gruplar arasında çatışmalar gözleniyordu. Hatta bazı Sünnî cemaatler içinde muhafazakâr ve yenilikçi özellikleriyle tanınan gruplar vardı.

Şah Veliyyullah, Müslüman toplumu birleştirme ve güçlendirme için eğitimin yanısıra sosyal ve dinî reformu teşvik etti. Bunun uygulamasının felsefî altyapısını oluşturdu. İyi bir yönetim ve ahlaki hayatı kurmaya yönelik temel prensipleri berâk bir şekilde ortaya koydu. Aynı şekilde Kur'an'ı Farsça'ya tercüme etti. Bunu yaparken avamın kolayca okuyup anlayabileceği bir şekilde sundu.²⁶

Said Nursi de, Türkiye'nin çok büyük sosyopolitik çalkantılar yaşadığı bir dönemde hayat sürdü. 20. yüzyılın ilk on yılında (o henüz Eski Said dönemindeyken) Anadolu insanının bütünlük ve özgürlüğü üzerinde düşüncelerini yoğunlaştırdı. Ayrıca onların arasında İslam milliyetçiliğini uyandırmaya gayret etti. Birinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından başlayan ve 1950 yılına kadar devam eden Yeni Said döneminde, inançsızlık ve küfür zehirine karşı insanların kendilerini güvenle savunacakları bir dini şuurun yükselmesi için çaba gösterdi. Aynı zamanda, geleneksel İslamî cemaatleri fanatizmden koruma gayreti içindeydi. Böylece onun ilk dönemlerindeki politik aktivitesi İslam'ın özünü ortaya koymada yeniden kendini gösteriyordu. Bu uğurda toplum hayatından kendini çekti. Onun en verimli eserleri bu safhada kaleme alındı ve daha sonra Türkiye'nin sivil toplumu için bir tohum teşkil edecek tarzda bu eserler gizli bir çalışma ağıyla etrafa neşredildi. Daha sonra çok partili sisteme geçilmesiyle Said Nursi'nin bu hareket tarzında bir değişme gözlemlendi. Bu döneme taşıdığı karakteristik özelliklerinden dolayı Üçüncü Said denildi.

O her safhada kitlelere liderlik yapmıştı. Yetiştirdiği talebeleri vasıtasıyla öğretilerini halka maletmeye büyük bir hassasiyet göstermişti. O aynı zamanda kendi talebelerinden yeni haberleşme teknolojisini bizzat kendisinin belirttiği

²⁴ Massimo Campanini 1996. "Al-Ghazali". History of Islamic Philosophy (Part 1) (eds. S H Nasr and Leaman), London&New York: Routledge, s. 266.

²⁵ Campanini 1996. "Al-Ghazali". History of Islamic Philosophy (Part 1), s. 260-266.

²⁶ Rahimuddin Kemal & Salim Kemal 1996. "Shah Waliullah". History of Islamic Philosophy (Part 1) (eds. S H Nasr and Leaman), London&New York: Routledge, s. 663-664.

basım ve radyo yolunu İslam'a hizmet için kullanmalarını istemişti. Böylelikle, toplumun farklı kesimlerindeki insanlar onun mesajlarını okuyacak ve onlarla iletişim kurulacaktı. Bunun için o, Müslümanlar arasında herkesin anlayabileceği bir ifade tarzı kullandı.²⁷ Bu yüzdendir ki, tıpkı felsefe ve peygamberlik alemleri arasında nasıl zıtlıklar varsa, meseleleri açıklarken kullandığı üslupta felsefî izler dikkat çekici bir oranda çok azdır.

Bu noktada, onun düşünceleri ve seçkin ifadelerini güçlü bir şekilde değerlendirebilmemiz için, "Otuzuncu Söz"ü bizim dikkatlice incelemeye ihtiyacımız var (ki, bu konuda yararlandığımız temel referansların tamamı bundandır). Onun pozitif muhafazakar stratejileri en iyi şekilde ele alan eserleri birbirine mezedildiğinde, bu görüşleri modernitenin sunabildiği görülür. Klasik İslam filozofları gibi, felsefe ve dinin takip ettiği çizgiyi ifade etmek için Zakkum ve Tuba ağaçlarını temsilî olarak kullanır. Bunun yanısıra, "kazanan herşeyi alır" gibi bir takımı çağdaş tabirleri kullanacak kadar taze bir dil kullanır. Bunun yanısıra, felsefî bir bakış açısından ruhani bir yapıya dönüşümüyle ilgili gelişmeleri anlatırken, evliyaya sunulmuş bazı lütuflara benzer bir anlatım tarzı kullanır. Onun tabii sembolizmi, farklı felsefî yapısı ve Kur'an'ı rehber olarak alışığı her eserinde cari olan özelliklerdir.

İmam-ı Gazali için kullanılan şu ifadelerin, aynen Bediüzzaman Said Nursi için de geçerli olduğunu söyleyebiliriz:

"Buradan hareketle açıkça görülmektedir ki, o bir entelektüel filozof değildi. Fıtrî istidatları itibarıyla o, bir dinî hakîmdi (hikmet sahibi alim). O, fıtratın kendisi için hazırladığı hedefe ulaşmak için tabii ilimle, akılla ve dinî kanunla (Şeriat) ilgilendi. Bununla birlikte, bu özelliğin onun için örnek teşkil ettiğini ve tıpkı, kendi açtığı yoldaki seyahati esnasında felsefeden de faydalanması gibi, bizler de her iki alandan da faydalanabileceğimizi söyleyebiliriz"²⁸

²⁷ M. Hakan Yavuz 1999. "Towards an Islamic Liberalism?: The Nurcu Movement and Fethullah Gülen". *The Middle East Journal*, C. 53, No: 4, Washington, DC: The Middle East Journal, s. 586-591.

²⁸ Muhammed Lutfi Jum'a 1345 A H. *Ta'rikh Falsafat al-Islam fi l-Mashriq wa l-Maghrib*, Jeddah: Dar al-Baz, s. 78.